

קטורת דלפני ולפנים ודכל השנה

מצינו כמה וכמה שינויים וחלוקים בין סדר עבודת הקטורת דלפני ולפנים ביוה"כ ועבודת הקטורת דכל השנה, ובע"ה נבאר כמה מהם ע"פ סדר עבודת היום דיוה"כ.

א. דקה מן הדקה

עיין גמ' כריתות (ו): שהובא בברייתא דקטורת דכל השנה היתה "דקה" ובערב יוה"כ מחזירין למכתכשת כדי שתהא דקה מן הדקה. ולכא' נמצא דחפצא של קטורת שמשמשין בה ביוה"כ לפני ולפנים שונה מהקטורת דכל השנה. אבל עיין בכתבי הגרי"ז (שם) שכתב דלכא' אין הדין "דקה מן דקה" בחפצא של הקטורת כלל שהרי לא נאמר שיעור בדקותה "ורק דהיא מצות שחיקה שניה" ולכאורה הוי דין מחלקי מעשה ההקטרה ולא דין בעשיית החפצא של הקטורת. וכן עיין שם שמסתפק אם צריך לעשות השחיקה בקודש כשחיקה ראשונה, או דכיון דאינה דין בעשיית חפצא דקטורת אפשר לשחק אפי' בחול.

אבל עיין בשיעורי הגרי"ד על מסכת כריתות (שם) שג"כ דן באותה שאלה והביא ב' ראיות מדברי הרמב"ם שהדין דקה מן הדקה הוי דין בחפצא הקטורת דלפני ולפנים. שהרי הביא הרמב"ם דין דקה מן דקה גם בהלכות עבודת יוה"כ (ד: א) וגם בהלכות כלי המקדש (ב: ג) לגבי שאר דיני עשיית הקטורת, ועוד שבהלכה ו' (כלי המקדש שם), לאחר שהביא הרמב"ם דיני קטורת דכל השנה ודלפני ולפנים (ודין דקה מן הדקה), כתב "וכל מעשה בקדש בתוך העזרה ומשל הקדש", ומשמע דקאי אכל מה שהובא לעיל, ואפי' על שחיקה שניה של קטורת דיוה"כ. ולפ"ז מבואר דאפי' בחפצא הקטורת איכא חלוק בין קטורת דכל השנה לקטורת דיוה"כ.¹

---

¹ ויש לדון אם הא דבעי' דקה מן הדקה מעכב או לא. ואם היינו אומרים דהוי דין בחפצא דקטורת לכא' היה אפשר לומר דמעכב משום דהוי דברים הנעשים בפנים בבגדי לבן

ב. חתיית גחלים

איתא במשנה (מג:): "בכל יום היה חותה בשל כסף ומערה בתוך של זהב והיום חותה בשל זהב ובה היה מכניס, בכל יום חותה בשל ארבעת קבין ומערה לתוך שלשת קבין והיום חותה בשלשת קבין ובה היה מכניס ...". ובגמ' (מד:): אמרי' דהא דחותה בשל זהב ובה מכניס להקטיר הוא "משום חולשא דכהן גדול". ועיין בגבורת ארי (מה. ד"ה בכל) שכתב דאפי' בקטורת דהיכל חותה הכה"ג ביוה"כ במחתה של זהב שהיא ג' קבים ובה היה מכניס, שהרי כיון דכל עבודות היום אינן כשרות אלא בו ונמצא שהכהן גדול בעצמו חותה הגחלים ומקטיר אפי' לצורך קטורת דהיכל, ושייך בה נמי הטעם דחולשא דכהן גדול.

אבל עיין במקדש דוד (כד:ד) שהקשה דאע"פ שהכה"ג חותה הגחלים לצורך הקטורת דלפני ולפנים, לא מצינו שהוא בעצמו חותה הגחלים לצורת הקטורת דהיכל, ואדרבה הביא מדברי התוספתא (ב:י, וכן הביא הרמב"ן במלחמות) דכהן הדיוט חותה הגחלים לצורך קטורת דהיכל אפי' ביוה"כ, וכן היא דעת הרמב"ן במלחמות דכהן אחר זוכה בפייס אפי' ביוה"כ בחתיית הגחלים. ונמצא לפי דברי המקדש דוד ודעימיה דאע"פ דכל עבודות היום אינן כשרות אלא בו, חתיית הגחלים לצורך קטורת דהיכל אינה בכלל "עבודה" אפי' מדרבן, ולכן כשרה בכהן הדיוט. אבל לגבי חתיית גחלים דלפני ולפנים לכא' מודה דחשיב כחלק מעבודת היום ולכן אינה כשרה אלא בכהן גדול. ונמצא דחתיית הגחלים בכל השנה אינה אלא כעין הכשר מצוה כדי שיוכל להקטיר הקטורת, אבל לצורך הקטורת דיוה"כ חשיב כמעשה עבודה בפנ"ע.

ולכא' הא דחתיית הגחלים לצורך הקטורת דלפני ולפנים חשיב כעבודה מסדר היום תלוי בשאלת הגמ' (מח:), דאבעיא דלא אפשטא שם אם "חשיב בחתיית גחלים" פוסל העבודה [עיין ר"ח דמשמע דנפשט

וקאי חוקה עלה, אבל אם אמרי' דרק הוי מצות מעשה שחיקה שניה אפשר דלא קאי חוקה על זה מכיון דאינה נעשה בפנים בבגדי לבן. ועוד עיין בתוס' ישנים (נג. ד"ה וחד) שכתבו דלא קאי חוקה על מה ד"אין חובה עליו לעשותו בו ביום אלא מאתמול", ולכן סובר דלא קאי חוקה על הא דצריך מעלה עשן בקטורת דלפני ולפנים, וא"כ לכא' לא קאי חוקה על הא דבעי' דקה מן הדקה נמי. ולכא' הוא שלא כדברי התוס' שם (ד"ה חד) שכתבו דקאי חוקה על מעלה עשן נמי, עי"ש.

דמחשבה פוסלת בה, וכן פסק הרמב"ם הלכות עבודת יוה"כ ה: כז]. ועיין בתוס' שם (ד"ה חישב) שכתב דספק הגמ' הוא אם "מכשירי מצוה כמצוה דמו וחפינה אריכתא היא והויא חתיית גחלים וחפינה במקום קמיצה או לא", דהיא גופא ספק הגמ' אם הוי כעבודת הקמיצה דמנחות או לא.² וכן עיין באגרות הגרי"ד (תמידין ומוספין ג:ג) שהביא ראייה מדברי הגמ' הנ"ל דחתיית גחלים לצורך קטורת דלפני ולפנים חשיב כחלק מסדר עבודת היום. ועיין עוד באגרות הגרי"ד (עבודת יוה"כ ב:ה) שתמה לפ"ז על שיטת התוס' (מו:): דמחתה של כסף שהיה חותה בה בכל השנה לא היתה כלי שרת, דא"כ לכא' פשוט דביוה"כ חותה בשל זהב דוקא שהרי מכיון דהוי "עבודה" בעי' דוקא כלי שרת, וא"כ מדוע אמרי' בגמ' (מד:): דחותה בשל זהב ביוה"כ משום חולשא דכהן גדול הלא מעיקר הדין צריך לחתות בשל זהב דכיון דהוי מסדר עבודת היום בעי' כלי שרת דוקא. ועיין שם שהניח קושיא זו בצ"ע.

אבל עיין בח' הגר"מ והגרי"ד (בענין חתיית גחלים) שכתבו דחתיית גחלים בכל השנה נמי חשיב כעבודה מסדר הקטורת. ועיי"ש שהניחו דאע"פ דחשיב כעבודה לא בעי' כלי שרת דוקא, אבל איכא נ"מ אם נעשה העבודה בכלי שרת או לא, דבמקום שחתה בכלי שרת מהני מחשבה לפסול, משא"כ כשחתה במחתה של חול כיון דעדיין לא נתקדשו הגחלים בקדושת הגוף אין מחשבה פוסלת. וע"פ זה מסבירים דברי הרמב"ם שכתב דין זה דחישב בגחלים רק בהלכות עבודת יוה"כ (ה:כז), ועיי"ש שדייקו דהיינו אפי' בחתיית גחלים לצורך קטורת דהיכל ביוה"כ, אבל לא בשאר ימות השנה. וא"כ קשה, דאם מניחים דאפי' בשאר ימות השנה חשיב חתיית גחלים כחלק מהעבודה מדוע רק ביוה"כ מחשבה פוסלת בה? ועיי"ש שתרצו דהיינו משום דביוה"כ שהכהן גדול בעצמו חותה הגחלים אפי' לצורך הקטורת דהיכל, משום חולשא דכה"ג חותה בשל זהב ובה היה מכניס (וכדברי הגב"א הנ"ל), ולכן כיון שחותה בשל זהב שהיא כלי שרת אפשר לפסלה במחשבה, משא"כ בשאר ימות השנה דאע"פ דהוי

² אבל עיין בתו"י שם (ד"ה חישב) שכתבו דא"א ללמוד מהא דטבול יום פוסל בגחלים ומדפסלה בה לינה דמחשבה נמי פוסלת בחתיית גחלים (וכמו שפשט שם לענין חפינה) משום "דדוקא במילי דהקרבה הוא דפשיטא הכי אבל לא בגחלים שאינן גוף הקרבן." ואפשר דלפי התוס' הגחלים נמי הוו חלק מהקרבת ולכן חשיב כחפינה אריכתא וכמו קמיצה שמפריש חלק גבוה, ועיין לקמן בזה.

חלק מעבודת ההקטרה מ"מ מכיון שחותה בשל כסף דאינה כלי שרת, נמצא דא"א לפסלה ע"י מחשבה.

ולפי הנ"ל נמצא דנחלקו הראשונים ואחרונים אם חתיית הגחלים חשיב כעבודה דוקא לצורך הקטורת דלפני ולפנים או אפי' לקטורת דהיכל. דלדברי הגבורת ארי והח' הגר"מ והגר"ד משמע דאפי' לצורך הקטורת דהיכל חשיב החתייה כעבודה, ולפי הרמב"ן והמקדש דוד אפשר לחלק בין החתייה לצורך הקטורת דלפני ולפנים דחשיב כעבודה, וחתיית גחלים לצורך קטורת דהיכל דלא חשיב כעבודה כלל.³

ג. כניסה והולכה

עוד מצינו חלוק בין קטורת דלפני ולפנים ודכל השנה לגבי הכניסה להיכל ולקדש הקדשים, ובהולכת הכף והמחתה. עיין בח' הגר"ח (תמידין ומוספין ג:ד) שהסביר דרך לגבי הולכת הקטורת דלפני ולפנים "הבאתה חשיבה עבודת הולכה, משא"כ בקטורת דהיכל לא מצינו כלל שיהא בה דין הולכה." וראייה לזה מהא דהגמ' (מח:): מביאה ראייה דהולכה בשמאל כשרה מהא דמבואר במשנה (מז). דביוה"כ "נטל את המחתה בימינו ואת הכף בשמאלו" משום דהבאתה חשובה כעבודת הולכה. ועיי"ש דע"פ זה מסביר דברי המשנה (תמיד ה:ד) דבקטורת דכל השנה היה נותן הבזך שמלאה קטורת בתוך הכף ואוחז הכף בידו ונכנס להיכל להקטיר הקטורת, והקשה הרא"ש שם דאיך נתן כלי בתוך כלי בשעת הולכה הלא הוי חציצה, ותרץ הגר"ח דאין להולכת הקטורת בכל השנה דין עבודה ולכן א"א לפסלה משום חציצה, משא"כ בהולכת הקטורת דלפני ולפנים דחשיב כעבודה וכנ"ל. ועיי"ן שם שהביא עוד ראייה לזה מהא דמבואר בגמ' מנחות (כה.) דשמאל "הותר מכללו ביוה"כ", דדוקא ביוה"כ חשיב כהותר מכללו משום דאיכא דין הולכה ומ"מ כשרה בשמאל (אבל דכל השנה אע"פ שכשרה בשמאל וכמו שהסביר הגר"ח שם, מ"מ לא חשיב כהותרה

³ והיה אפשר לומר עוד דאולי רק ביוה"כ חתיית הגחלים לצורך קטורת דהיכל חשיב כעבודה, וכן העיר לי הגה"ר מיכאל רוזנצווייג בזה. ועיי"ן עוד במקדש דוד (טו:ב) שמשמע מדבריו דהולכת הכף והמחתה דקטורת דהיכל כשרה רק ע"י כהן גדול משום דכל עבודות היום אינן כשורות אלא בו, ויש להבין ע"פ מה שכתב בסימן כ"ד לענין חתיית גחלים.

מכללה מכיון דאין בה דין עבודה כלל). ולכא' כן משמע מדברי רש"י (כד: ד"ה ולא שיש אחריה עבודה) שכתב דעבודה שאינה תמה (דלפנים) היינו הולכת כף ומחתה, ומשמע דהולכת כף ומחתה חשיב כעבודה אלא שאינה תמה.

ועיין עוד באגרות הגרי"ד (תמידין ומספין ג:ג) שגם כתב שדוקא הולכת הקטורת דלפני ולפנים חשיב כעבודה, משא"כ בהולכת הקטורת דהיכל. והטעם משום דרק ביוה"כ הדין ד"וכל אדם לא יהיה באהל מועד" שייך אפי' משעת כניסת הכהן גדול להיכל משא"כ בשאר ימות השנה דשייך רק בשעת ההקטרה לחוד.⁴ והיינו כנ"ל, דביוה"כ לחוד חשיב הכניסה והיציאה עצמה כחלק מעבודת היום ולכן הוי בכלל "וכל אדם לא יהיה באהל מועד בבאו לכפר בקדש עד צאתו" משא"כ בקטורת דשאר ימות השנה.

ועוד מצינו מעמד מיוחד להולכת הקטורת בדברי המקדש דוד (ז:ג) לגבי הא דאיתא בגמ' (מט.) דלחד מ"ד אם אמרי' "חופן וחוזר וחופן" נמצא דאם חפן ומת אין הכהן גדול השני נכנס בחפינתו משום ד"אי אפשר שלא יחסר ושלא יותיר." והקשה המקדש דוד דבשלמא אם יחסר, הלא חסר כאן במדת מלא חפניו של השני, אבל מה איכפת לן אם יותיר ממדת חפניו של ראשון, שהרי כשחוזר וחופן בפנים יקטיר מלא חפניו. ועיי"ש שתרץ דהיינו משום דאם יותיר הרי חסר כאן בעבודת הולכת הקטורת לפני ולפנים, והוי כמוליך כל המנחה (ולא רק הקמיצה) דפסולה. ולכא' היינו כנ"ל דאיכא דין הולכת והבאת הקטורת לפני ולפנים.

ועוד אפשר דאפי' הולכת המחתה חשיב כחלק מהעבודה, דעיין בכס"מ (עבודת יוה"כ ד:א) שהקשה איך מתירים הולכת כף הקטורת

⁴ דכן משמע מדברי המשנה תמיד (ו:ב-ג) דהיו אחיו הכהנים נכנסין עם הכהן המקטיר, ומבואר במשנה שם "לא היה המקטיר מקטיר עד שהממונה אומר לו הקטר ... פרשו העם והקטיר והשתחוה ויצא", דמשמע דאין דין וכל אדם לא יהיה באהל מועד אלא בשעת ההקטרה ממש. משא"כ ביוה"כ דאיתא בגמ' (מד.) "אין לי אלא בכניסתו, ביציאתו מנין ת"ל עד צאתו ... ומשמע דמתחילה הדין דוכל אדם וכו' כבר חל משעת הכניסה. אבל עיין בסוף דבריו שם שהקשה דמשמע דאפי' בכל השנה לא נכנס אחר בהיכל עד צאתו, ומשו"ה הניח דבריו הנ"ל בצ"ע, ועיין בספר מנחת אברהם חלק ב' (עמ' רנג) שג"כ עמד בזה.

בשמאל משום חולשא דכה"ג (כמבואר בגמ' מז). הלא עבודה פסולה בשמאל, ועיי"ש שחידש דאפשר דעבודה בשמאל אינה אלא פסול דרבנן. ובספר מנחת אברהם (יומא חלק ב' עמ' שי"ז) כתב לתרץ דאפשר דמעיקר הדין גם הולכת המחטה צריך להיות בימין כשאר עבודות ההולכה. ולכן מכיון דא"א לקחת שניהם בימין ובע"כ צריך להביא אחד מהם בשמאל, מסתמא לכך כוון הכתוב שיוליך המחטה בימין והכף בשמאל משום סברא דחולשא דכה"ג. ועוד העיר דכן משמע בתוס' (מד:) לגבי ניאשתיק, דלדעת התוס' היינו נרתיק של עור על המחטה, ומקשה הירושלמי איך יכול לעשות ניאשתיק הלא חוצץ בינו לבין הכלי (ותרצו דקבעו במסמר), ולכא' ממה דחציצה פוסל בהולכת המחטה לכא' רואים דהוי עבודה. ועיי"ש שדן ע"פ זה אם הביא הכף בימין והמחטה בשמאל אם פסולה.⁵

ד. לשמה ולשם בעלים

איתא בגמ' (מד.) "וכפר בעדו ובעד ביתו ובעד כל קהל ישראל – כפרתו קודמת לכפרת ביתו כפרת ביתו קודמת לכפרת אחיו הכהנים וכפרת אחיו הכהנים קודמת לכפרת כל קהל ישראל." וכבר דנו הראשונים באיזה עבודה איירי (עיין בתו"י ובריטב"א שם). ועיין בגבורת ארי (שם) שכתב דאיירי בהקטרת הקטורת דלפני ולפנים, ואע"פ דסתמה לשמה ולשם בעלים, מ"מ איכא מצוה לכתחילה לכוין לכפרת הבעלים והיינו לכה"ג

⁵ ואפי' לגבי הוצאת כף ומחטה אולי אפשר לומר דהכניסה וההולכה נמי חשיב כעבודה מסדר היום. שהרי עיין במקדש דוד ב:א שכתב דהא דאמרי' בכלי שרת "עבודתן מחנכתן" אין הכוונה לעבודה ממש אלא דכל שמשמש בו בתשמיש הראוי לו מחנכו, שלא כדברי התו"י (לט.) שסובר דכיון דהגרלה לאו עבודה היא א"א לחנך הקלפי בקדושת כלי שרת. [נוכחו כן עיין באגרות הגרי"ד עבודת יוה"כ ב:ה, כלי המקדש ד:יג (אות א').] והביא ראייה לזה מהא דלכא' קשה לפי התוס' ישנים דמבואר במשנה (לד:) ובגמ' (לה.) דלובש בגדי לבן חדשים לצורך הוצאת כף ומחטה. ואם בעי' דוקא עבודה כדי לחנך הבגדים לכא' עדיין לא נתקדשו הבגדי לבן בשעה שנכנסו לפני ולפנים, וא"כ יחייב מיתה משום כניסה לקה"ק מחוסר בגדים (עיין תוס' ה:ז, סנהדרין פג.). אלא צ"ל דנתחנכו הבגדים בשעת לבישה משום דלא בעי' עבודה דוקא כדי לחנך הבגדים אלא דמכיון דלבשם שהיא תשמישן כבר נתחנכו. ואולי אפשר לתרץ לדעת התו"י דמכיון דאיכא דין ביאה וכניסה לקדש הקדשים נמצא דחשיב כעבודה ואפי' לפי התו"י נתחנכו הבגדי לבן ע"י עבודת כניסה להיכל ולקדש הקדשים, ועיין בספר מנחת אברהם (יומא חלק ב' עמ' קל') שתירץ כן לדעת התו"י.

בעצמו ואחיו הכהנים ושאר כל ישראל, ולכן מסבירה הגמ' דדוקא מכזין בסדר זו.

והקשו האחרונים ע"פ דברי הגר"ז (כלי המקדש ב:ח) שהסביר דחלוק יסוד הקטרת הקטורת מהקרבת קרבן צבור. ועיי"ש שהביא דהרמב"ם בסה"מ במצות הקטרת הקטורת דכל השנה (מ"ע כ"ח) כתב "שצוה הכהנים להקטיר קטרת בכל יום פעמים על המזבח הזהב וכו', " אבל לגבי מצות הקרבת התמידין (מ"ע ל"ט) כתב "דצונו להקריב במקדש שני כבשים בני שנה בכל יום ואלו נקראין תמידין, " והיינו דבקטורת חל המצוה על הכהנים, אבל בתמידין חל המצוה על כלל ישראל, וכן הביא מדברי החנוך (מצוה ק"ג ומצוה ת"א, ועיי"ש דמפורש יותר בדברי החנוך).

והסביר הגר"ז "דאע"ג דקטורת בעצמותה בודאי קרבן ציבור הוא ככל ק"צ, אבל בנוגע לענין המצוה, חלוקה היא משאר קרבנות ציבור ביסוד חיובה וקיום מצותה. דכל ק"צ כמו תמידין ומוספין וכדומה, עיקר דינם הוא דין חיוב קרבן שהציבור חייבין בקרבן זה כמו כל מחוייבי קרבן של יחיד, ומצותן מתקיימת עי"ז שהציבור מתכפרין בו והקרבן עולה להן ככל קרבנות הקריבין ועולין לבעליהן. אבל לא כן מצות הקטורת, עיקר מצותה הוא שיהא ממנה מעשה הקטרה בכל יום על מזבח הזהב כדכתיב בקרא 'וההקטיר עליו אהרן קטרת סמים בבקר בבקר', ואין לך בה במצותה אלא חיוב מעשה הקטרה בלבד, וזה הוא כל עצם קיום מצותה מה שהקטורת נקטרת על המזבח בכל יום, ויותר אין לנו בה. " ומשו"ה אע"פ דהקטורת חשיב כחובת צבור מ"מ הוי מצות הכהנים שהם העושים מצוה זו במעשה ההקטרה לבד, משא"כ בקרבנות צבור דהמצוה נתקיים ע"י מה שהציבור מתכפרין בו, ולכן כתב הרמב"ם דנצטוו ישראל עליהם.

ועיין שם שכתב דנשאל הגר"ח "על קטורת שהוקטרה שלא לשמה אם שייך בה הדין דלא עלתה לבעלים לשם חובה כמו בכל קרבנות הנעשין שלא לשמן, והשיב די"ל דאין צריך להקטיר קטורת שניה דכבר נתקיימה המצוה, עכ"ד. " והסביר ע"פ יסוד הנ"ל דכיון דמצות הקטורת אינה אלא הקטרתה ולא מה שנתכפרו הבעלים ע"י ההקטרה, נמצא דאין דין "לא עלו לבעלים לשם חובה" דכיון דכבר נעשה ההקטרה נתקיימה מצותה ואינו צריך לחזור ולהקטיר פעם שניה. ולכא' מבואר דאין דין "לשמה" בקטורת, וא"כ לכא' הוא הדין דלא בעי' לשם בעלים נמי, ולכא' מבואר דלא כדברי

הגבור"א הנ"ל. [ברם אפשר לחלק דאע"פ דאין מחשבת שלא לשמה מעכבת מ"מ לכתחילה יש לכוין לשמה ולשם בעלים. ועיין עוד במנחת אברהם חלק ב' (עמ' רס"ה-רס"ו) שכתב דאפשר דגם איכא איסור להקטיר שלא לשמה, אלא דכוונת הגר"ח לומר דאין בזה דין דלא עלו לבעלים לשם חובה עיי"ש.]

ועיין בספר מנחת אברהם (חלק ב' עמ' רס"ו-רס"ז) שכתב דאולי יש לחלק בין קטורת דכל השנה לקטורת דלפני ולפנים, דרך בקטורת דהיכל אמרי' דעיקר קיומה היא ע"י מעשה ההקטרה לחוד וכנ"ל, "אבל בקטרת של יוה"כ דהוא מסדר עבודת היום הבאים לכפר י"ל דשם הוא כמו שאר קרבנות ציבור דמצותן מתקיימת עי"ז שהצבור מתכפרין ועולה להם הקרבן, וקטורת דיוה"כ דינה וחיובה הוא שיוקרב לציבור קטורת המכפרת בעדו ובעד ביתו ובעד כל ישראל." וא"כ אפשר לומר דחלוק נמי לענין דין לשמה ולשם בעלים, דכיון דקטורת דלפני ולפנים הוי כשאר קרבנות צבור ועיקר קיומה היא ע"י מה שנתכפר הצבור על ידה, שייך בה נמי דין לשמה ולשם בעלים.

ואולי מדוייק כן בדברי הרמב"ם שכתב בסה"מ (מ"ע מ"ט) "הוא שצונו לעשות עבודת היום, כלומר כלל הקרבנות והודוים המתוקנים ביום צום כיפור כדי שיכופר בהם כל העונות כמו שבא בכתוב והיא החוקה בכללה הכתובה באחרי מות. וראיית היות הכלל כלו מצוה אחת אמרה בסוף פרק חמישי מכיפורים (ס). כל מעשה יום הכיפורים האמורה על הסדר הקדים מעשה לחברו לא עשה כלום..." והיינו שהרמב"ם סובר דמצות עבודת יוה"כ היא מצוה אחת שכולה באה לכפר כל העונות, ומצותה מוטל על כל ישראל כעין שאר קרבנות צבור (ולא על הכהנים כמצות הקטרת הקטורת).⁶

ואפשר דזהו כוונת הראשונים שהבאנו לעיל לגבי חתיית גחלים חפינה והולכה, דהוי כעין סדר ד' עבודות הקרבן (עיין ריטב"א מח:), דאין הקטרת הקטורת דלפני ולפנים כמעשה הקטרה בעלמא כמו בשאר ימות

⁶ ויש להעיר דעיין בספר החנוך (מצוה קפ"ה) שכתב "שעשה כהן גדול כל מעשה יום הכפורים על סדר", ומשמע דעיקר המצוה חל על הכהן גדול, כהקטרת הקטורת ולא כשאר קרבנות צבור, עיי"ש.

השנה, אלא דינה כעין קרבן שהוקרב בעד הבעלים כדי לכפר בעדו ובעד ביתו ובעד כל ישראל.

ה. שיעור

ואולי ע"פ דברי הגרי"ז הנ"ל אפשר לפרש נמי החלוק בין שיעור מנה ופרס דקטורת דכל השנה לשיעור מלא חפניו דיוה"כ. דעיי"ש שכתב הגרי"ז דשיעור פרס ומנה שמצינו בקטורת דהיכל אינו שיעור בהקטורת עצמה אלא שיעור במעשה מצות הקטרת הקטורת. וע"פ זה הסביר דעת הרמב"ם שם דהדיוט המפטם הקטורת חייב אפי' בכל שהוא כל שפטמה במתכונתה, שהרי אין השיעור דפרס ומנה בעצם חפצא הקטורת אלא שיעור במצות ההקטרה.

אבל אולי אפשר לומר דשיעור מלא חפניו דקטורת דלפני ולפנים הוי דין בשם קרבן של הקטורת. שהרי עיין ברמב"ם (ביאת מקדש ט: ד) שכתב דזר שהקטיר קטורת על המזבח הזהב "משיקטיר כזית חייב." אבל זר שהקטיר קטורת של יום הכפורים בקדש הקדשים "אינו חייב מיתה עליה עד שיקטיר מלא חפניו השיעור המפורש בתורה." וע"ע ברמב"ם (מעשה הקרבנות יט: ח) שכתב לגבי איסור העלאת הקרבן חוץ למקדש "כיון שהעלה ממנו כזית בחוץ חייב," והקשה המל"מ (שם סוף הלכה י"א) דלגבי חיוב מיתה דזר חילק הרמב"ם בין קטורת דכל השנה דחייב בכזית לקטורת דלפני ולפנים ביוה"כ דחייב רק במלא חפניו, אבל לענין חיוב חוץ משמע דאין חלוק ביניהם ואפי' בקטורת דיוה"כ חייב בכזית גרידא. ועיין בח' הגר"מ הלוי (ביאת מקדש שם) שתירץ דחיוב חוץ היינו על המעשה הקטרה, ולכן סגי בכזית בין בקטורת דהיכל בין בקטורת דלפני ולפנים, דכל שיש בה כזית חשיב כמעשה הקטרה גרידא, אפי' בקטורת דלפני ולפנים. אבל חיוב דזר תלוי במה שהזר עבד עבודה, ולכן בקטורת דהיכל חייב בכזית דאפי' בכזית חשיב כעבודת הקטרה, משא"כ בקטורת דלפני ולפנים דהקטרה פחות ממלא חפניו "לא הוי מעשה עבודה." וכעין זה כתב הגרי"ד (חי' הגר"מ והגרי"ד עבודת יוה"כ ה: כו) לגבי קטורת דלפני ולפנים וד"ל "וחלות שיעורו של קרבנה ועבודתה תלוי במלא חפניו."

ואפשר להסביר ע"פ דברי הגרי"ז הנ"ל, דעיקר העבודה דקטורת דהיכל היינו מעשה ההקטרה, ולכן כל מה שחשיב כמעשה הקטרה חשיב

כעבודה ולכן אפי' לגבי חיוב זר שיעורה בכזית, כשיעור מעשה ההקטרה. משא"כ בקטורת דלפני ולפנים, דאין עבודתה מעשה הקטרה גרידא אלא כעין חיוב קרבן צבור דקיומה ע"י מה שהצבור מתכפרין בו, וא"כ שיעור מלא חפניו הוי כשיעור בעצם הקרבן דהקטורת וכשחסר בשיעורה לא חשיב עבודה כלל.⁷

ו. נתמלא כל הבית כולו עשן

איתא במשנה (נב:): "צבר את הקטרת על גבי גחלים ונתמלא כל הבית כולו עשן, יצא ובא לו בדרך בית כניסתו." ועיין באגרות הגרי"ד (תמידין ומוספין ג:ג) במכתב ששלח לדודו הגרי"ז שדייק מלשון המשנה (ומדברי הרמב"ם עבודת יוה"כ ד:א) דאיכא דין שאין הכה"ג יוצא מקדש הקדשים עד לאחר שנתמלא כל הבית כולו עשן. ועיי"ש שביאר "דדינא קתני שצריך לשהות בק"ק עד שתיגמר הקטרת הקטורת דהיינו משעלתה תמרתה. הרי דעצם השהיה והיציאה הויא חלוטי דינים בסדר עבודת יוה"כ." ומשמע דדין נתמלא כל הבית כולו עשן הוי גמר הקטרת הקטורת כמו משעלתה תמרתה בקטורת דכל השנה, ואיכא דין ביוה"כ לשהות בקדש הקדשים עד גמר העבודה. והסביר (כמו שהבאנו לעיל) דכמו דהכניסות והיציאות הם כחלק מסדר עבודת היום, כמו כן השהיה לפני ולפנים חשיב כעבודה וכחלק מסדר עבודת היום.

והשיב לו הגרי"ז (במכתב שנדפס בח' הגרי"ז עמ' ע"ז) דאפשר דהא דצריך לשהות לפני ולפנים הוא משום דאיכא דין בכל עבודות בכל השנה "דצריך להיות בפנים עד גמר העבודה והוא מעיקר דין הכשר העבודה וקיום מצותה." (ועיי"ש כמה ראיות לזה, וכן כתב בשם אביו הגר"ח). ואע"פ שבכל השנה יכול לצאת מן ההיכל מיד לאחר זריקת הקטורת על גבי האישים, היינו משום "דבקטורת של כל השנה נגמר כל מצותה וחלות

⁷ ודנו האחרונים בענין חיוב זר בקטורת דלפני ולפנים, דיש להבין במלא חפניו של מי חייב: דאם הוי מלא חפניו של כה"ג לכא' נפסל כשנשפך לתוך מלא חפניו של זר כדמבואר בגמ' (מח.). דנשפך פסולה, ואם איירי במלא חפניו של הזר לכא' אין זה שיעור הקטורת דלפני ולפנים דבעינן מלא חפניו של כה"ג דוקא ולא של הזר המקטיר. (ואפשר דאיירי במלא חפניו של כה"ג שנשפך לתוך ידיו של הזר לאחר שכבר הושם בכף. עיין בסוגיא [מח.]. שנחלקו הראשונים ואחרונים אם איכא דין נשפך אפי' לאחר שהקטורת מונח בכף.) ועיין בחזו"א (זבחים סימן ט' אות כ') שעמד על זה.

מעשה ההקטרה בזריקה על האשים, ודין תעלה תמרתו נאמר רק לענין דין נעשה מצתו של החפצא לענין דין מעילה, דכל זמן שתעלה תמרתה עוד חל בהחפצא דין הקטרה כמו באברים ומנחות עד שיעשו דשן, אבל אין זה נוגע לעיקר קיום מעשה ההקטרה וזה פשוט, "ולכא' היינו כעין דברי הגרי"ז (כלי המקדש שם) שהבאנו לעיל דעיקר קיום מצות הקטורת היא מעשה ההקטרה גרידא. אבל דין דנתמלא הבית עשן "דין אחר הוא, והוא דין מסוים בקטורת של לפני ולפנים, ושמעתי זה כבר מהגאון רש"ז שיחי' דהוא נלמד מהקרא דוכסה ענן הקטרת את הכפרת אשר על העדות וגו' עכ"ד, וכ"ה בקרית ספר להמבי"ט, וא"כ הוא זה דין בפ"ע שיתקיים וכסה וגו' והוא מדין המצוה של יוה"כ, ואין זה משיעורין של הקטרה בהחפצא של הקטורת רק דבעינן שיתקיים וכסה ובהכי נגמר מצותה. " [ועיי"ש שכתב דלאחר שנתמלא כל הבית כולו עשן יכול לצאת, אע"פ שעדיין עולה תמרתה והחפצא של קטורת עדיין קיים ויש בו דין מעילה.]

ולכאורה מבואר מדברי הגרי"ז דחלק מעבודת הקטורת דלפני ולפנים היא מה שעל ידה מקיים "וכסה ענן הקטורת את הכפרת" ונתמלא כל הבית כולו עשן. וכן דייק בנו הגרי"ד בלשון הרמב"ם (עבודת יוה"כ ד: א) שכתב "הגיע לארון נותן את המחתה בין שני הברדים וכו' וממתין שם עד שיתמלא הבית עשן", דמשמע דמתין בין הברדים במקום ההקטרה – ואם מה ששוהה שם היתה דין רק בכניסות ויציאות לכא' רק צריך לעמוד בקדש הקדשים, אבל מכיון דהוי דין בעבודת הקטורת עצמה לכא' צריך לעמוד שם במקום ההקטרה עד גמר העבודה דהיינו כשנתמלא כל הבית כולו עשן.⁸

⁸ הובאו דברי הגרי"ד הנ"ל בספר אוצר החידושים (נב:). ועיין שם שדן בדברי הגרי"ז עצמו אם הוי דין בעבודת הקטורת וכו"ל, או דעבודת הקטורת נגמר מיד אלא דאיכא עוד קיום ביוה"כ משום וכסה ענן הקטרת וכו'. ועיי"ש שהביא עוד נ"מ בזה כשהיה פוקעין מתוך המחתה קודם שנתמלא כל הבית כולו עשן אם צריך להחזירן למחתה, דאם הוי דין בעבודת ההקטרה צריך להחזיר משא"כ אם הוי דין נוסף משום וכסה, וכעין דין קטורת דכל השנה שפקע. ועיין עוד במנחת אברהם (חלק ב' עמ' תכ"ט) שגם הביא דיון הנ"ל בשם הגרי"ד, וכתב עוד נ"מ במקום שנעשה הכה"ג בעל מום (או מחוסר בגדים) לאחר שצבר הקטורת על הגחלים קודם שנתמלא כל הבית כולו עשן [אבל עיין שם שכתב דאפי' אם אמרי' דהוי דין בעבודת הקטורת, כבר נגמר עבודת הגברא בשעת ההקטרה ולכן אין בזה פסול דבעל מום או מחוסר בגדים, עיי"ש].

ואולי ע"פ זה אפשר להסביר הא דאיכא מעמד לחתיית הגחלים נמי ביוה"כ דוקא והוי כחלק מסדר עבודת היום (וכמו שהבאנו לעיל [אות ב'] ע"פ דברי האגרות הגרי"ד והמקדש דוד), והיינו משום דבכל השנה עיקר מצות הקטורת אינה אלא מעשה ההקטרה וא"כ חתיית הגחלים חשיב רק כהכשר מצוה לקיים מעשה ההקטרה. משא"כ ביוה"כ דקיום מצות הקטורת היא במה שנתמלא הבית עשן ומקיים בזה דין וכסה ענן הקטורת וכו', אפשר להגחלים נמי הוי כחלק מה"קרבן" דהקטורת שהרי כדי ליצר ענן הקטורת בעי' קטורת וגחלים.⁹ [ולכא' הוא שלא כדברי התו"י (מח:)] שכתבו דהגחלים אינם מגוף הקרבן ולכן הוי אבעיא דלא איפשטא אם מחשבה פוסלת בהם, עיי"ש.¹⁰]

ז. הקטרה חוץ לקדש הקדשים

עוד מצינו הא דחלוק קטורת דלפני ולפנים מקטורת דהיכל בדברי הרמב"ם (עבודת יוה"כ ה: כו) בענין הקטרת קטורת דיוה"כ בחוץ. דעיי"ש שכתב הרמב"ם "הקטיר מן הקטורת של קדש הקדשים כזית בהיכל חייב מיתה", ועיין בכס"מ שם שכתב דהוי מדין הקטיר כזית בחוץ חייב. אבל

⁹ ועיין עוד בספר הררי קדם (חלק א' עמ' קפ"ו) שע"פ יסוד הגרי"ז הנ"ל הסביר דברי הרמב"ם (עבודת יוה"כ ה: כה) שכתב דאם חיסר אחת מסמני הקטורת או מעלה עשן חייב מיתה, ועיין ברמב"ם בהלכות כלי המקדש (ב: ג, ח), שדן המל"מ שם בדעתו אם בכל השנה חיסר מעלה עשן נמי חייב או לא. והסביר הגרי"ד דאפי' אם אמר' דבכל השנה נמי חייב מיתה, לכא' חלוק דין חיסר מעלה עשן דכל השנה מדינו ביוה"כ, דבקטורת דכל השנה החיוב הוא מדין חיסר אחת מסמניה, אבל ביוה"כ איכא עוד דין "שתעלה הקטורת עשן, וזהו מגוף מצות הקטרת הקטורת" והוכיח זה ממה דממתין בקה"ק עד שנתמלא כל הבית כולו עשן "משום דגמר קיום הקטרה הוא בנתמלא הבית עשן, וזהו דין מסוים בקטורת של יוה"כ מקרא דוכי בענן אראה על הכפורת", וכדברי הגרי"ז הנ"ל. ולכן כתב דביום הכיפורים אפי' אם ישים בה את העשב דמעלה עשן, אם מונע אותה מלעלות עשן ע"י דבר אחר חייב משא"כ בשאר ימות השנה, שהרי ביוה"כ איכא עוד דין דצריך להעלות עשן מן הקטורת בפועל.

¹⁰ ואולי אפשר להסביר כן ע"פ דברי הרמב"ן (ריש פרשת אחרי מות) דהא דכתיב "כי בענן אראה אל הכפרת" קאי על ענן הקטורת, דע"י עבודת הקטורת משרה הקב"ה שכנינו בקודש הקדשים. ואפשר דהיינו דתכלית עבודת היום דיוה"כ היא לבא למצב ד"לפני ה' תטהרו" ע"י השראת השכניה, וכמו שמצינו בכמה מקומות במשכן דהשראת השכניה נראה ע"י מה שנתמלא הבית בכבוד הענן- וע"י עבודת הקרבן דקטורת דלפני ולפנים של הכה"ג משרה הקב"ה שכנינו וע"י זה מביא כפרה לכל ישראל, כשאר קרבנות צבור דעיקר קיומן ע"י מה שהובא בעד הצבור ונתכפרו בו וכנ"ל.

העירו האחרונים דק"ק דעל הקטרה בחוץ חייב כרת, אבל בלשון הרמב"ם הכא "חייב מיתה" משמע דרק חייב מיתה בידי שמים. ועוד העירו דלכא' רק חייב על הקטרת הקטורת חוץ לעזרה, אבל הכא כתב הרמב"ם דחייב אפי' כשהקטיר בהיכל. ועיין בח' הגר"מ והגר"ד (שם) שכתב דשמע בשם הגר"ח דאיכא חיוב מיתה מיוחדת מהקרא ד"ולא ימות" בפרשת אחרי מות, וביאר, "ויסוד הדין הוא דעל קטורת של לפני ולפנים ביום הכיפורים איכא חיוב מיתה על תיקונה מבחוץ כמעשה הצדוקים," ועיי"ש מה שהקשה על דברי הגר"ח בזה. וכתב הגר"ד שם להסביר בדעת הרמב"ם דאיכא חיוב מיתה כשמקטיר קטורת דלפני ולפנים על המזבח הפנימי כמעשה הקטורת דכל השנה (ולכן חייב רק ב"היכל" דהיינו על המזבח הפנימי, וחיובו בכזית משום דזהו שיעור מעשה הקטרה דכל השנה). ונמצא דאיכא חיוב מיתה מיוחדת לעשות מהקטורת דיוה"כ כמעשה הקטורת דכל השנה. ולפ"ז לכא' מבואר שחלוקים ביסודם כנ"ל, עד כדי כך דלדעת הרמב"ם אסור לשנות קטורת דלפני ולפנים ולהקריבו בתורת קטורת דהיכל, ומי ששינה בזה חייב מיתה בידי שמים.